

K VYTVÁŘENÍ ÚDERNÝCH USKUPENÍ V PRŮBĚHU OPERACE

V hlavních dokumentech velení armády je postaven úkol — **učit velitele a štáby soustřeďovat úsilí na směru hlavního úderu a rozhodně manévrovat silami a prostředky.**

Soustředění hlavního úsilí a vytvoření nezbytné převahy nad nepřítelem v silách a prostředcích v rozhodujícím místě a v rozhodujícím čase je jedním ze základních principů operačního umění. Pro dosažení vítězství nad nepřítelem nemůžeme rozptylovat síly a prostředky rovnoměrně po celé frontě, ale soustředíme hlavní úsilí na nejdůležitějším směru nebo úseku, v potřebné době, pro vytvoření nezbytné převahy nad nepřítelem.

Zásadu soustředění sil a prostředků, která je projevem zákona, že úspěch má především ten, kdo má převahu, můžeme počítat k nejstarším zásadám vojenského umění. Nerovnoměrné rozdělení vojsk na frontě, jehož cílem bylo soustředit síly a prostředky k získání převahy pro úder na rozhodujícím směru, se stalo důležitou a můžeme říci základní podmínkou ve strategickém, operačním i taktickém měřítku.

Umění vytvořit nezbytnou převahu sil a prostředků nad nepřítelem v rozhodujícím místě a v rozhodujícím čase **je nejlepším a nejpřesvědčivějším ukazatelem úrovně vojenského umění velitelů a štábů.**

Sovětské operační umění v době Velké vlastenecké války úspěšně řešilo všechny vznikající problémy včetně ničení uskupení nepřítele v obraně, překonávání jeho obranných postavení a pásem i rozvíjení taktického úspěchu v úspěch operační.

Bylo tomu tak i proto, že v řadě velkých operací Velké vlastenecké války dokázali velitelé a štáby vytvářet silná úderná uskupení pěchoty, dělostře-

lectva, tanků a letectva. Nebylo výjimkou, že zejména při průlomu nepřátelské obrany tato uskupení představovala: jednu divizi na 3 km fronty, 250 až 300 děl a minometů, 30—40 tanků i značný počet letounů na 1 km.

Zásada soustředování sil a prostředků prakticky vznikla se zrodem vojenského umění. Zformulovali ji již význační vojevůdci jako Rumjancev, Suvorov, Napoleon a další. I když historie vojenství je bohatá na příklady uplatňování této zásady operačního umění a taktiky v praxi, nejpřesvědčivější její uplatňování můžeme vidět v operacích druhé světové války.

S růstem počtu i kvality sil a prostředků i umění velitelů sovětská vojska stále více a více uplatňovala zásadu nerovnoměrného rozdělení úsilí. Historie vojenského umění svědčí o tom, že **dovedné použití zásady soustředěného úsilí dávalo možnost na rozhodujících směrech získat značnou převahu nad nepřítelem, aniž by vojska měla celkovou převahu na frontě.**

V závislosti na úrovni rozvoje bojové techniky i způsobů vedení ozbrojeného zápasu v různých historických etapách se soustřeďovala hlavně živá síla, potom palebné prostředky společně se živou silou a nakonec úderné síly a prostředky v sestavě mocných uskupení na zemi i ve vzduchu.

V šedesátých letech se začalo hovořit nejenom o soustředování sil a prostředků, ale více o **soustředování úsilí**. V dnešní době rakety s jadernou náplní, aniž by měnily svá postavení, mohou vést zničující údery do značné vzdálenosti. V těchto podmínkách přílišné, zejména dlouhodobé hromadění živé síly a techniky, zhuštění bojových sestav přestává být nezbytností a může být i nebezpečným z hlediska zachování vlastní bojeschopnosti.

Proto bude zřejmě výstižnější hovořit **ne o hromadění a soustředování sil a prostředků, ale o soustředování úsilí na hlavním směru prostřednictvím manévru a palby.**

Zásada soustředění sil a prostředků má dnes jiný obsah — měla by být uskutečněna spíše výjimečně, na krátkou dobu. V podmínkách použití jaderných zbraní dosažení úspěchu v operaci budeme zabezpečovat především soustředováním úsilí zvláště raketových jaderných prostředků a palby, kterými můžeme téměř okamžitě změnit poměr sil na zvoleném směru nebo prostoru.

Zásada soustředění sil pochopitelně nemůže být přijata jako jediný způsob a tím více jako recept pro dosažení vítězství. Jenom soustředění sil a prostředků na rozhodujících směrech nemusí zabezpečit vítězství, ale naopak v mnohých případech v jeho důsledku může nám nepřítel způsobit značné ztráty a tím mít neúspěch v operaci.

Základní příčiny neúspěchu některých útočných operací druhé světové války spočívaly v tom, že i když byly soustřeďovány síly a prostředky, tyto operace probíhaly bez odpovídajícího zhodnocení všech podmínek situace a podle šablony, která byla dobře známa protivníkovi. V důsledku toho měl možnost zjistit zámysl druhé strany, vykonat manévr silami a prostředky, zatímco se soustřeďoval na nebezpečných směrech a tím její zámysl zmařit.

Působení principu soustředování úsilí se prolíná se zásadami pohyblivosti, aktivnosti a překvapení. Síla úderu, rychlost a překvapení má rozhodující význam a jsou charakteristickými rysy při soustředování úsilí a jeho přenašeni na jiný směr. Chci zvýraznit, že soustředování sil a prostředků nemá jenom kvantitativní, ale i kvalitativní podstatu.

Druhým důležitým principem operačního umění, který vyžaduje **vytváření úderných uskupení a přenašeni hlavního úderu na jiný směr, je překvapení.**

Historie válek již mnohokrát dokázala, že překvapení je jednou z dalších důležitých zásad operačního umění. Vážný význam přisuzoval momentu překvapení V. I. Lenin, který vyžadoval útok na nepřítele „**tam a tehdy, kde on napadení nejméně očekává** nebo se vyjádřil, že „**ve válce nebudeme informovat nepřítele, kdy a kde bude zahájen náš útok**“.

Překvapení spočívá ve snaze neočekávaně pro nepřítele zahájit a rozhodným způsobem vést bojovou činnost v optimálním uskupení, plně bojeschopnými vojsky proti nejslabším nebo i proti silným (ale málo připraveným) nepřátelským uskupením v takovou dobu, kdy toho nejméně očekávají. V důsledku toho nebudou způsobilá klást organizovaný odpor a budou přinucena vést bojovou činnost v nevýhodných pro ně podmínkách.

Překvapení, kromě jiného, můžeme dosáhnout skrytou přípravou a soustředěním sil a prostředků určených k operaci, neočekávanou dobou jejich zasažení a vedení útoku v rychlém tempu na směr, který nepřítel nejméně očekával.

Historie ukazuje, že význam překvapení roste v závislosti na počtu a kvalitě sil a prostředků, které překvapení realizují. Význam překvapení nebývale vzrostl zejména se zavedením jaderných zbraní. Jestliže jsme dříve mohli dosáhnout neočekávaným použitím palebných prostředků dílčích úspěchů, převážně taktického charakteru, pak překvapení s hromadným použitím jaderných zbraní a s neočekávaným použitím úderného uskupení může ve svém důsledku znamenat úplné rozbití nepřítele na daném operačním směru.

Působení principu operačního překvapení je omezeno časem a prostorem. Pokud jde o časové omezení působí do té doby, dokud nepřítel neučiní protipopatření, aby moment překvapení likvidoval. Proto působí někdy velmi krátce, jindy zase delší dobu. Náznorným příkladem o časové omezenosti působení překvapení i nové zbraně je použití neřízených strel „V 1“ hitlerovským Německem proti Anglii. Jakmile Angličané poznali, že při zjištění V 1 během letu nad kanálem La Manche lze zasáhnout letecky, nebyla nová zbraň pro ně již takovým nebezpečím.

Když se nám podařilo skrytě soustředit úderné uskupení, dovedně maskovat jeho činnost, překvapit nepřítele vyražením, musíme udržovat vysoké tempo útoku, zvyšovat sílu úderem na celou hloubku, přenášet směr hlavního úderu na jiný, vést překvapivé a mohutné údery všemi prostředky, volit nejvýhodnější formy bojové činnosti vzhledem ke konkrétní situaci, úderné uskupení všestranně zabezpečovat apod. Tím dosáhneme, že moment překvapení bude působit delší dobu, udržíme si iniciativu a nepřítele přinutíme jednat tak, jak to nejlépe vyhovuje našemu zámyslu.

Překvapení nesmíme organizovat šablonovitě, dogmatically, neboť obě tyto formy jsou v přímém rozporu s podstatou překvapení. Jestliže se podařilo oklamat nepřítele jednou, zpravidla po druhé se stejným způsobem oklamat nedá. Proto musíme hledat nové cesty a způsoby jak překvapení dosáhnout.

Třetím principem operačního umění, který požaduje vytváření úderných uskupení a přenášení směru hlavního úderu, je **požadavek aktivního vedení operací a jejich nepřetržitost.**

Úspěch v operaci zpravidla dosahuje ta strana, která při stejných podmínkách působí aktivněji a rozhodněji, usilovnější činností získává iniciativu a tím vnucuje svoji vůli nepříteli.

Aktivnost vedení operací spočívá v neustálém tlaku na nepřítele, ve snaze

předějit ho ve využití všech výhodných podmínek situace a v maximálním uplatnění svých bojových možností při jeho ničení.

Aktivnost a rychlost mohou být účinné jen tehdy, jsou-li vyvíjeny v intencích stanoveného úkolu. Těsně s nimi souvisí proto i iniciativa, jejíž podstatou je najít nejvhodnější způsob použití daných sil a prostředků pro splnění stanoveného úkolu v konkrétních podmínkách.

Požadavek nepřetržitosti vedení operací je dán snahou a nutností poskytovat nepříteli co nejméně času na případná protipatření a je závislý na vzrůstajících bojových možnostech vojsk, charakteru soudobých operací, rozvíjených do velké hloubky, a na postavených úkolech. Nepřetržitá a rychlá činnost zabezpečuje dosažení cílů operace v krátké době a s nejmenšími ztrátami.

Na těchto třech principech operačního umění (i když můžeme citovat další) mohou dokumentovat, že vytváření úderných uskupení, přenášení směru hlavního úderu v dynamice soudobých operací bude častým jevem. Tato skutečnost bude ještě umocněna konkrétní situací nepřítele, vlastních vojsk, terénem a podobně.

Z uvedeného vyplývá, že **v soudobých operacích bude důležitá schopnost a umění velitele vytvářet úderná uskupení a podle situace na frontě přenášet směr hlavního úderu.**

Úderné uskupení můžeme charakterizovat jako účelové, cílevědomé vytvoření uskupení v sestavě několika zesílených divizí (motostřelecké, tankové nebo tankové a motostřelecké), svazků a druhů vojsk a speciálních vojsk na rozhodujícím směru útočné činnosti. Jeho síla bude dána požadavkem vytvoření odpovídající převahy na daném směru (která zabezpečí úspěšné rozvíjení útoku).

Úderná uskupení v průběhu útočné operace můžeme vytvářet v několika možných variantách.

a) ze svazků prvního sledu armády.

Výhodou v tomto případě je přímý dotyk s vojsky nepřítele, dokonalá znalost situace na frontě a bezprostřední bojové zkušenosti z předcházejících bojů.

Na druhé straně je třeba vidět i značné složitosti, zejména v případě přenesení směru hlavního úderu na jiný směr. Vytváření úderného uskupení v tomto případě vyžaduje vyvádění vojsk z boje, složité přeskupení a manévry podél fronty pod přímou palbou nepřítele. Kromě toho tento způsob nevytváří předpoklady k tomu, abychom rozhodujícím způsobem změnili poměr sil na frontě.

Proto vytváření úderného uskupení pouze z vojsk prvního sledu nebude vždy možné a naopak zejména při přenášení hlavního úderu na jiný směr bude výjimkou.

b) ze svazků druhého sledu.

Ukazuje se, že tento způsob vytváření úderného uskupení zejména při současném přenášení směru hlavního úderu je nejvýhodnější. Nevyžaduje složitých manévry, vyvádění vojsk z bojové situace a podobně. Důležité je i to, že nenarušujeme celistvost prvního sledu armády a zasazením druhého sledu podstatně změníme i poměr sil na frontě.

Určitou nevýhodou však může být, že nepřítel může přesun k frontě narušit nebo přímo znemožnit. Dále bude otázkou, zda vždy budeme mít v dyna-

míce armádní útočné operace tak silný druhý sled (nejméně dva bojeschopné svazky).

Proto i vytváření úderného uskupení pouze ze svazků druhého sledu nebude vždy možné.

c) ze svazků prvního a druhého sledu.

Tato varianta může být nejpříjemnější a to jak na původním směru hlavního úderu, tak i v případě jeho přenesení na jiný směr.

Výrazným kladem je, že úderné uskupení bude splňovat požadavek, aby jeho zasazením byl změněn poměr sil na frontě, jeho vytvoření a zasazení může proběhnout bez složitých manévřů.

Ve všech případech bude problematika organizace úderného uskupení náročná na práci velitele a štábu, neboť bude vyžadovat nejenom potřebné soustředování sil a prostředků, ale také manévr vojsky, jejich přesuny na krátké i velké vzdálenosti k frontě i podél fronty, začleňování posilových prostředků, zasazování vojsk, otázky zabezpečení bojové činnosti, velení vojskům apod. Přitom je ovšem fakt, že bez vytvoření nového úderného uskupení a jeho zasazení na potřebném směru nemůžeme přenést směr hlavního úderu na jiný směr.

Úderné uskupení nebude v operační sestavě armády „autonomní“ prvek a bude předurčováno především k tomu, aby:

a) v dané situaci na rozhodujícím směru svoji údernou i palebnou silou vytvořilo převahu nad nepřítelem, zničilo jeho hlavní síly, získalo operační iniciativu, ovládlo a udrželo stanovený prostor;

b) vzhledem k situaci na frontě jeho zasazením na jiném směru byl přenesen směr hlavního úderu ke zničení nepřítele v daném prostoru a rozvíjení operace na výhodnějším směru.

Ve vztahu k ostatním silám a prostředkům v operační sestavě armády musí být svazky a vojska úderného uskupení přednostně zesíleny posilovými prostředky a materiálně technicky všestranně zabezpečeny.

Vzhledem k předpokládanému mnohdy časově omezenému působení úderného uskupení nebude nutné vytvářet „zvláštní“ systém velení. Velení údernému uskupení, vzhledem k jeho poslání, musí zabezpečovat přímo velitelské stanoviště především proto, že v dané době toto úderné uskupení v rámci armády plní rozhodující úkol.

Tudíž můžeme učinit závěr, že vytváření úderného uskupení v útočné operaci je dáno především základními principy operačního umění. Mezi ně patří zejména **soustředování úsilí a vytvoření nezbytné převahy nad nepřítelem, překvapení a přenášení hlavního úderu na jiný směr. To může být zejména v těchto situacích:**

1. při překonávání připravené, včas zaujaté obrany nepřítele.

Organizace a vlastní průlom je jedním ze složitých a pro práci velitele, štábu a vojsk značně náročných úkolů.

Prolamování takovéto obrany může značně zpomalit postup a způsobit vysoké ztráty útočícím vojskům.

Proto bude v některých případech vhodnější na daném směru se pouze částí sil příkřít, přeskupením a zasazením sil z druhého sledu vytvořit úderné uskupení a přejít do útoku na jiném směru;

2. při odrážení protiúderu nepřítele, zejména jeho operačních záloh. V tomto případě bude charakteristické, že činnost nepřítele bude směřovat k rozbití hlavního uskupení útočících vojsk.

Z těchto důvodů bude proto zpravidla účelné na dřívějším směru hlavního úderu přejít částí sil dočasně do obrany a vytvořením nového úderného uskupení a přenesením hlavního úderu obnovit rozvíjení útočné operace na jiném směru;

3. při nutnosti překonávat na směru hlavního úderu těžko průchodný terén, rozbořený, zatarasený a zamořený prostor.

V takovém případě bude zřejmě účelnější daný prostor blokovat, popř. pronikat menšími silami a hlavními silami útočit na jiném výhodnějším směru.

Z uvedeného vyplývá, že vytváření úderných uskupení i přenášení hlavního úderu na jiný směr bude v soudobých operacích častým jevem. Z těchto důvodů je proto třeba promyslet a rozpracovat zásady činnosti velitele a štábu při vytváření úderného uskupení s přenesením směru hlavního úderu a hluboce si ujasnit způsoby a rozsah všestranného zabezpečení.